

# Muzeji žena

---

**Damjanović, Celina**

**Undergraduate thesis / Završni rad**

**2023**

*Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:* **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

*Permanent link / Trajna poveznica:* <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:918644>

*Rights / Prava:* [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

*Download date / Datum preuzimanja:* **2025-02-07**



Sveučilište u Zagrebu  
Filozofski fakultet  
University of Zagreb  
Faculty of Humanities  
and Social Sciences

*Repository / Repozitorij:*

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb  
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)



SVEUČILIŠTE U ZAGREBU  
FILOZOFSKI FAKULTET  
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI  
Ak. god. 2022./2023.

Celina Damjanović

## **Muzeji žena**

Završni rad

Mentor: dr.sc. Helena Stublić, doc.

Zagreb, kolovoz 2023.

## **Izjava o akademskoj čestitosti**

Izjavljujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

---

(potpis)

*Najprije bih se htjela zahvaliti dr.sc. Heleni Stublić na pomoći i strpljenju. Zatim veliko hvala roditeljima na podršci te Ivi, Klari, Mirti i Silviji na dugogodišnjem prijateljstvu.*

# Sadržaj

Sadržaj.....	ii
1. Uvod.....	1
2. Muzeji.....	2
2.1. Povijest muzeja.....	2
2.2. Vrste muzeja.....	3
2.3. Važnost muzeja.....	3
3. Žene kroz povijest.....	5
4. Muzeji žena.....	7
5. Međunarodna mreža muzeja žena.....	9
6. Hrvatska.....	11
6.1. Udruga Domine – HerStory in Dalmatia.....	11
7. Srbija.....	13
7.1. ŽeNSki muzej.....	13
8. Crna Gora.....	15
8.1. Muzej žena Crne Gore.....	15
9. Italija.....	17
9.1. Fizički muzeji.....	17
9.1.1. Museo Delle Donne Valdesi.....	17
9.1.2. Frauenmuseum Meran (Museo delle Donne Merano).....	17
9.1.3. Museo Soggetto Montagna Donna.....	22
9.1.4. Museo Della Donna di Pauli Arbarei.....	24
9.2. Inicijative.....	24
9.2.1. Associazione Museo Donne del Mediterraneo Calmana.....	24
9.2.2. Museo delle Donne di Milano.....	27
9.2.3. Museo delle Donne a Savona.....	29

9.2.4. Frammenti di Storia al Femminile .....	29
10. Zaključak.....	31
11. Literatura.....	32
12. Popis slika .....	35
Sažetak .....	36
Summary .....	37

## 1. Uvod

Povijest žena predstavlja neizostavni dio svjetske povijesti, no njihove priče i doprinosi često su bili zanemareni i nedovoljno istaknuti. Muzeji su ključne institucije koje čuvaju, istražuju i predstavljaju javnosti kulturnu baštinu, ali tijekom proteklih stoljeća, muzeji su se uglavnom prikazivali muške perspektive i stvaralaštvo. Međutim, u posljednjim desetljećima, svjedočimo sve većem naglasku na uključivanju i predstavljanju žena u muzejskim postavima. Muzeji žena postaju sve značajnije institucije koje prepoznaju i promiču važnost ženskog iskustva i njegov utjecaj na povijest, umjetnost, znanost, politiku i društvo. Ovi muzeji pružaju platformu koja omogućuje prezentiranje ženskih priča i perspektiva koje su često marginalizirane ili prešućene. Povijest muzeja žena seže u prošlost, a prvi takvi muzeji počeli su se osnivati u drugoj polovici 20. stoljeća, a s njima i mreže koje ih spajaju. Njihov je cilj bio pružiti prostor za istraživanje, prikazivanje i promociju ženskih dostignuća, borbi za jednakost, kao i prepoznavanje ženskog naslijeđa u širem kontekstu. Ti muzeji često se bave temama poput prava žena, feminističkog aktivizma, uloge žena u politici, umjetnosti, znanosti, sportu i drugim područjima, ali i običnim svakidašnjim životima žena. Muzeji žena također igraju važnu ulogu u podizanju svijesti o nepravdi, nejednakosti i opresiji s kojima se suočavaju žene diljem svijeta. Oni promoviraju dijalog, istraživanje i obrazovanje, pružajući platformu za raspravu o rodnoj ravnopravnosti i društvenim promjenama. Kroz raznolike izložbe, programe i publikacije, muzeji žena šire svijest o ženskoj povijesti, ali i potiču rasprave o suvremenim pitanjima kao što su reproduktivna prava, nasilje nad ženama, i mnoge druge teme koje su bitne za ženska prava i emancipaciju. U današnjem vremenu, muzeji žena pružaju važan resurs za istraživanje i razumijevanje prošlosti i suvremenosti ženskog iskustva. Njihov rad doprinosi razvoju inkluzivnog i ravnotežnog kulturnog naslijeđa te promiče jednakost spolova.

## 2. Muzeji

### 2.1. Povijest muzeja

Kako se vrijeme mijenja, tehnologija napreduje i time potrebe ljudi rastu, tako je potrebno i ažurirati pojmove. Najnovija definicija muzeja, promijenjena u Pragu na 26. Općoj konferenciji ICOM-a koja je trajala od 20. do 28. kolovoza 2022. godine, sada glasi: muzej je

neprofitna, trajna institucija u službi društva koja istražuje, sabire, čuva, interpretira i izlaže materijalnu i nematerijalnu baštinu. Otvoreni za javnost, pristupačni i uključivi muzeji potiču različitost i održivost. Muzeji djeluju i komuniciraju etično, profesionalno i u suradnji sa zajednicama pružaju različite mogućnosti za edukaciju, uživanje, promišljanje i razmjenu znanja (Muzejski dokumentacijski centar, 2022).

Dakle, svrha muzeja je nakon što se razmotri da je građa od vrijednosti za muzej i čuvanje da je onda osiguraju te približe javnosti i omoguće javnosti pristup toj građi u nekom obliku. Muzeji se spajaju s javnošću i kroz razne aktivnosti, bilo one više usmjerene na interakciju s predmetima i djelovanjem muzeja kao što su radionice, klubovi, volontiranja ili one koje služe da bi se javnost dovela do ustanove poput proslava, konferencija i sl., pa time zainteresirali i za sam posjet muzejskim izložbama.

No muzeji nisu oduvijek izgledali onako kako izgledaju danas. Riječ muzej dolazi iz grčkog *mouseion* što je bilo sjedište muza, zaštitnica umjetnosti i znanosti. Ivo Maroević (1993) opisuje čuvanje opljačkanih blaga, nađenih dragocjenosti u grobnicama faraona, ukrašene palače koje bi otvarala vrata javnosti za svečane pogode, umjetničke zbirke u Grčkoj koje nagovještaju buduće muzeje i galerije. Prvi je muzej nastao u Aleksandriji za vrijeme helenizma 290.god.pr.n.e., a bio je centar za kulturu i znanost, s velikom knjižnicom, istraživačkim laboratorijima, predavaonicama i učionicama (Maroević, 1993). Međutim prvi muzeji na putu prema suvremenim muzejima sa zbirkom umjetnina bio je Kapitolski muzej čijem je papa Siksto IV. 1471. godine donirao antičke skulpture kako bi ih i Rimljani također mogli vidjeti (Museums.EU, 2014). Muzeji nalik instituciji kao što ju znamo danas nastali su u 18. stoljeću iz privatnih umjetničkih zbirki, jedna takva je bila i privatna zbirka Sir Hansa Sloanea koja je 1753. godine u Britaniji postala prva državna muzejska institucija (Hrvatska enciklopedija, 2014).



## **2.2. Vrste muzeja**

Maroević (1993) prema Peter van Menschu (1992) navodi klasifikaciju muzeja prema vrsti. Dijeli ju na multidisciplinarnu (opće, enciklopedijske) muzeje i specijalizirane muzeje koji se dalje dijele na „interdisciplinarnu muzeje, umjetničke muzeje i muzeje primijenjenih umjetnosti, arheološke i povijesne muzeje, etnografske muzeje i muzeje kulturne antropologije, prirodoslovne muzeje i muzeje fizičke antropologije, te muzeje znanosti i tehnologije“. Podjela se može napraviti i na znanstvene muzeje u što bi spadali „arheološki, povijesni, etnografski, prirodoslovni, tehnički, vojni, kriminalistički, higijenski, školski, pomorski muzeji“ i na umjetničke muzeje čije su zbirke posvećene umjetnostima kao što su „slikarstvo, kiparstvo, grafika, predmeti primijenjene umjetnosti, film, kazalište, glazba“. Muzeje se može dijeliti i po teritorijalnoj pripadnosti na „državne, zemaljske, pokrajinske, gradske i zavičajne“ (Hrvatska enickoledija, 2014).

## **2.3. Važnost muzeja**

Muzeji služe kako bi se materijalna i nematerijalna kulturna baština koja se procijenila da je od važnosti zaštitila od propadanja. Pomoću zaštite moguće je baštinu očuvati za buduće generacije i približiti korisnicima tj. posjetiteljima (Maroević, 1993). Bez korisnika i baština bi izgubila na značaju. Nadalje korisnici koriste muzeje kao mjesto za edukaciju. No, kao što Falk i Dierking (2000) napominju, muzeji ne nude nužno obrazovanje kakvo bi se dobilo u školskoj klupi već slobodno, nelinearno učenje koje je motivirano osobnim motivacijama i željom za učenje po određenim afinitetima posjetitelja što, kada i gdje učiti. Učenje po ljudskoj prirodi je samomotivirajuće, emocionalno zadovoljavajuće i osobno nagrađujuće. Dok je kod škola i drugih obrazovnih ustanova visoka razina stresa i tjeskobe koja je popratni sadržaj učenju, u muzejima se stvara podržavajuća okolina za intrinzično učenje gdje posjetitelj ima kontrolu, odabir (Falk i Dierking, 2000). Učenje je vezano i uz kulturološki i povijesni kontekst te različite grupe ljudi i individualci imaju različite fokuse i razumijevanja. Muzeji predstavljaju društvenu poveznicu kulturoloških razgovora između medija i korisnika. Posjetitelji dolaze iz raznih obitelji različitih porijekla, sa svojom vlastitom pričom i viđenjem svijeta, time će i interpretirati muzejsku građu i znanje koje dobije od toga na svoj način (Falk i Dierking, 2000). Muzej omogućuje prostor za povezivanje i razgovor tih individualca i grupa, a zaposlenici svojim interpretacijama pozitivno utječu na njihovo iskustvo kao posjetitelja i facilitaciju značajnih iskustava. Ljudi se automatski sjećanju događaja i mjesta bez posebnog truda

zapamtiti ih, tako da samo fizički prostor muzeja omogućuje prostorno učenje. No, ovakvom učenju uveliko pomaže doticaj s vanjskim svijetom, bilo sat vremena kasnije ili godinu dana kasnije, posjetitelju će se učvrstiti naučeno znanje i kada ga nešto podsjeti na ono što su vidjeli u muzeju, sjetit će se svog posjeta i informacija s izložbe (Falk i Dierking, 2000).

No da bi se razumjelo zašto je važno imati zasebne muzeje koji se bave samo tematikom žena, bitno je razumjeti položaj žena kroz veći dio povijesti.

### 3. Žene kroz povijest

U prošlosti, a i tijekom povijesnog pogleda na prošlost, većina žena je bilo u pravilu zanemareno. Izrazito uspješne i značajne žene su dospjele u knjige, no svakidašnje žene ostale su nezabilježene u prošlosti. Lerner (1975) ukazuje na to da gledajući povijest kroz pogled samo na poneke značajne žene dobivamo uvid u samo jedan način života, na jednu klasu, na elitu. Ovdje se gubi širi kontekst i kompleksnost društva svoga vremena potrebnu kako bi se vidjela prava prošlost. Povijest žena može se gledati kroz njihovu:

*Svijest.* Iskustva žena varirala po tome je li svijest koju su imale o svojem radu i ekspresiji bila pod muško dominiranim sistemom vrijednosti ili orijentirana na žene. Tako na primjer žene u indoktriniranom svijetu definiranim od strane muškaraca, patrijarhatom, vodile su živote u skladu s time te su reformatorice u Sjedinjenim Američkim Državama tijekom ranog 19. stoljeća usmjerile aktivizam na proširenje tih vrijednosti čime su postale učiteljice, pomagale siromašnima, bolesnicima i starijim osobama. Kako se svijest razvijala okrenule su aktivizam prema potrebama orijentiranim na žene čime su uzdizale prostitutke, organizirale se za aboliciju, tražile prava za veću edukaciju žena, ali kako bi bolje obavljale svoje tradicionalne uloge. Tek kasnije kada su osvijestile da žene kao skupina imaju drugačije potrebe i na razinu podređenosti u društvu, tada je svijest postala definirana od strane žena (Lerner, 1975).

*Doprinos.* Postavlja se pitanje što su žene doprinijele pokretima i reformama. Zatim se gleda kakav je efekt taj doprinos imao na pokret te se mjeri po standardima usmjerenim na muškarce. Pojavljuje se i pitanje opresije i borbe za prava. Često se krivica stavlja na žene za njihovu pasivnost, dok bi se trebalo gledati na to kako su zapravo one uspjele živjeti na svoj vlastiti način u patrijarhalnom svijetu (Lerner, 1975).

Povijest je pisana od strane muškaraca time da čak i kada žene nisu bile ignorirane, njihova se strana povijesti interpretirala pogledom muškarca. Lerner (1975) skreće pažnju na to da je i obiteljska povijest gledala na žene samo kao dio obitelji, ne kao na individualne osobe. Time bi često udovice i neudane žene bile isključene iz još jednog dijela povijesti. Također su i odnosi između očeva i kćeri te sinova i majki ignorirani kao i činjenica da su plaće koje su kćeri u obiteljima zarađivale išle u obrazovanje sinova i uzdržavanje roditelja dok one od sinova često nisu korištene u te svrhe. Jedna interpretacija se događala i kada se mislilo da smanjenje u broju djece koju su žene rađale je bila posljedica povećanja kontrole koje su žene imale o svojim reproduktivnim životima i tzv. „obiteljskim feminizmom” dok je vrlo vjerojatno da je to ipak posljedica toga što je industrijski sistem krenuo više tražiti i cijiniti obrazovanu

radnu snagu te se time rađalo manje radnika, a više bi se educiralo djecu. Kako sada ima više ženskih povjesničarki dobivamo nove uvide u moguće interpretacije života tih žena (Lerner, 1975).

## 4. Muzeji žena

Postoje mnoge feminističko-aktivističke organizacije i projekti koji pokušavaju isticati žene i njihove živote kako bi se prestalo njihovo dugogodišnje zapostavljanje. Bore se za ravnopravnost spolova i rodova, za promjene na društvenoj razini, za pružanje pomoći i sigurnosti. Također se osvrću i na njihovo umjetničko stvaralaštvo. Neke od organizacija su primjerice B.a.B.e. (Hrvatska), Ženska soba (Hrvatska), Cure (BiH), City of Women (Slovenija), ADEFRA (Njemačka), AWID, SheSays India, Destroy the Joint (Australija), subRosa (SAD) i mnoge druge.

Prvi „Muzej žena” otvoren je u Sjedinjenim Američkim Državama 1945. godine, a u Europi je prvi muzej žena osnovala Marianne Pitzen 1981. godine u Bonnu u Njemačkoj. Od 2006. godine drže stalnu izložbu temeljenu na zbirkama povijesnog muzeja Demokratske i Savezne Republike Njemačke čijom je kombinacijom moguće reinterpretirati njemačku povijest kroz feministički pogled (Vaquinhas, 2015). Muzeji žena su uglavnom etnografskog karaktera koji fokus stavljaju na kulturne karakteristike žena iz određenog mjesta ili kako bi očuvali njihovu tradiciju koja je bila u opasnosti da nestane. Od 1990-ih je porastao broj muzeja žena zbog porasta ženskih i rodnih studija te pojave koncepta rodne muzeologije, koja poziva na ravnopravnost, odnosno socijalnu i inkluzivnu ulogu muzeja. Cilj muzeja žena je „da se obnove ženska sjećanja i nasljeđe i obezbijedi vidljivost aktivnog uključivanja žena u sve oblasti života, kako u prošlosti tako i danas” (Vaquinhas, 2015, 36). No postoje i kritike na muzeje žena. Naime, stvara se opasnost da će se žene ovime staviti u „fiksni i nepromjenjivi biološki profil u kojem se zanemaruju društvene konstrukcije roda i snaga promjene, kao i na poistovjećenje ženskih muzeja s feminizmom, čime se maskira široki opseg ciljeva koji oni mogu obuhvatiti” (Vaquinhas, 2015, 36). Također postoji briga da se rodna muzeologija neće moći primjenjivati i na druge vrste muzeja (Vaquinhas, 2015).

Teme muzeja žena se dijele na:

- povijesne
  - o koji mogu biti u kombinaciji s pravima i antidiskriminacijom, umjetnošću, etnografijom te povijesti poznatih žena
  - o u misiji povijesnih muzeja žena navodi se „ponovno pisanje povijesti svoje zemlje, regije ili države inkorporiranjem rodne dimenzije, kao i povećanje vidljivosti ženskih inicijativa u raznim oblastima društvene i kulturne djelatnosti” (Vaquinhas, 2015, 36)

- umjetničke
  - koji žele prikazati umjetnost žena, da se njihovo stvaralaštvo u vizualnim umjetnostima sačuva i da se osigura njihovo izlaganje
- za prava i antidiskriminaciju
  - kojima je misija doprinijeti novim inicijativama za društvene odgovornosti prema ženama
  - „dijalog između generacija, etničkih ili vjerskih grupa, borba protiv seksualnog nasilja, uključujući porodično nasilje, ili problematizacija odnosa između polova i institucije koje vrše vlast su pokretačka snaga svih tipova muzeja, koji su blisko povezani sa suvremenim društvom” (Vaquinhas, 2015, 38)
- etnografske
  - koji prikazuju svakidašnji život žena u prošlosti kao i sadašnjosti koristeći kuće u mjestima gdje su živjele, prikazujući predmete koje su koristile te rituale koje su obavljale
- u sjećanje čuvenim ženama (Vaquinhas, 2015).

## 5. Međunarodna mreža muzeja žena

Međunarodna mreža muzeja žena (eng. International Association of Women's Museums - IAWM) je mreža muzeja koja uključuje muzeje žena po cijelom svijetu i sastaje se svake četiri godine kako bi se povezali, razmjenjivali ideje, podržali zajedničke snage isticanja ženskih glasova (IAWM, 2015). Isprva su muzeji žena postojali samostalno bez ikakve komunikacije s drugima, a izbjegavali su natjecati se s tradicionalnim muzejima te su pokušali stvoriti vlastitu nišu koja potpunu pozornost posvećuje kulturi, povijesti i umjetnosti žena u prošlosti i sadašnjosti. Muzeji žena su od važnosti pošto služe kao poticaj za obrazovanje žena, njihovo osnaživanje i samopouzdanje, pružaju treninge i mogućnosti za akcije i alate za nadjačati diskriminaciju (IAWM, 2021). IAWM je osnovan u svibnju 2012. godine u Alice Springsu u Australiji od strane članova Mreže muzeja žena (eng. Network of Women's Museums) koja je osnovana 2008. godine u Meranu (IAWM, 2021). IAWM trenutno u svijetu broji 63 fizičkih i virtualnih muzeja te inicijativa koji su na popisu članova IAWMa, dok se u Europi nalaze njih 13 fizičkih muzeja, 5 virtualnih i 12 inicijativa (IAWM, 2023). U Europi sveukupno ima 25 fizičkih muzeja žena, 8 virtualnih i 23 inicijativa (IAWM, 2023). Ciljevi IAWMa su:

- promicati kulturu, umjetnosti, obrazovanje i trening s rodnog stajališta
- poticati razmjenu, umrežavanje, podršku i globalnu suradnju muzeja žena
- provoditi istraživanja i razvijati projekte, izložbe, nove inicijative, aktivnosti u zajednicama, seminare i konferencije
- promicati i osnažiti prihvaćanje muzeja žena i rodni muzeja na globalnoj razini
- ostvariti međunarodno priznanje u svijetu muzeja
- zauzeti se za prava žena i rodno demokratskog društva (IAWM, 2015)

IAWM nudi članovima tri usluge:

*nadziranje* - IAWM drži bazu podataka muzeja žena i promovira i diseminira njihove aktivnosti i izložbe po društvenim mrežama,

*umrežavanje* - redovito organiziraju međunarodne kongrese u suradnji s muzejom koji je domaćin za sastanke, diskusije, razmjene među članovima, te s drugim mrežama potiču suradnju među muzejima žena i drugih muzeja i organizacija,

*kooperaciju* - spajaju muzeje za stvaranje kolaborativnih projekata, i potiču razmjenu i kooperaciju među članovima (IAWM, 2015).

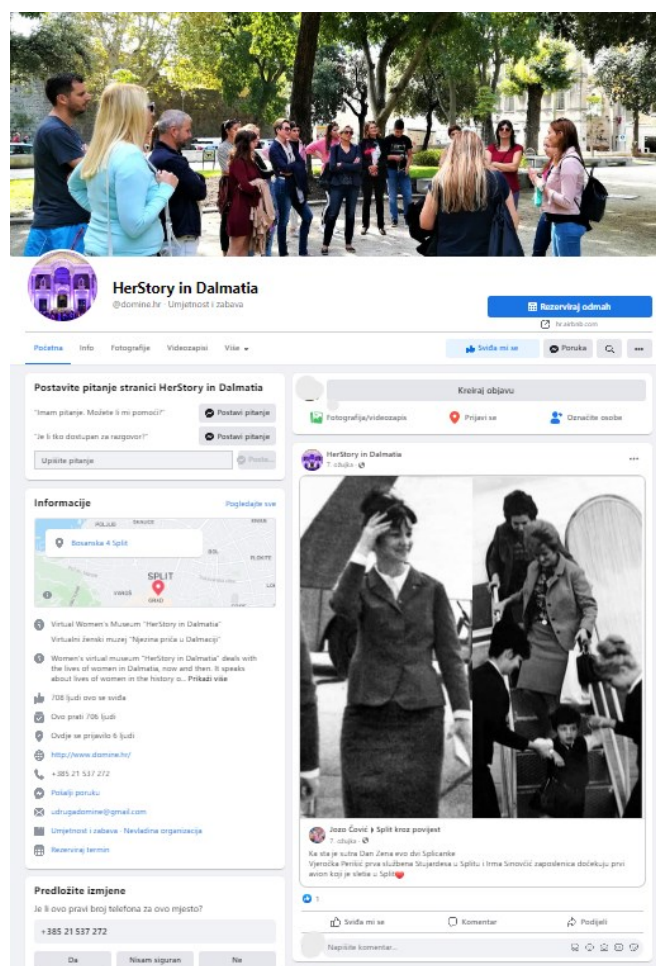
Kako bi muzej postao članom IAWMa, potrebno je da ispune obrazac i pošalju im ga na e-mail. U obrazac se upisuje naziv muzeja tj. institucije ili individualca, osobu za kontaktiranje, adresu, e-mail, internetsku stranicu, te misiju i godišnji izvještaj muzeja ili organizacije za prijašnju godinu ili ako se radi o individualcu onda priložiti CV ili opis glavnog istraživanja fokusa rada. Postoje dvije mogućnosti članstva: puno članstvo za ekonomski privilegirane zemlje koje iznosi 200 eura godišnje ili za one koji ne mogu priuštiti taj iznos postoji mogućnost zatražiti smanjenu cijenu time da se objasne razlozi, i članstva za inicijative za osnivanje novih muzeja (50 eura godišnje), organizacije i asocijacije usmjerene na rod (50 eura godišnje), individualni članovi (20 eura godišnje), financijski donatori (50 eura godišnje) (IAWM, 2021). Muzeji koji plaćaju puno članstvo od 200 eura godišnje dobivaju poveznicu sa svim muzejima na pet kontinenata koji su članovi, povećava im se vidljivost javnosti i drugim profesionalcima, mogućnost prisustvovati na konferencijama i simpozijima, mogućnost sudjelovati u kolaborativnim projektima s drugim članovima, mogućnost objave novosti o svom radu na mrežu preko newslettera, e-newsletter. Individualne osobe svojim članstvom dobivaju e-newsletter, mogućnost prisustvovati na konferencijama i simpozijima, mogućnost objave novosti o svom radu i istraživanju na platforme IAWMa, a ostala članstva dobivaju poveznicu sa svim muzejima na pet kontinenata koji su članovi, mogućnost prisustvovati na konferencijama i simpozijima, razmjenu ideja za podršku tih inicijativa, mogućnost sudjelovati u kolaborativnim projektima s drugim članovima, e-newsletter (IAWM, 2021).



## 6. Hrvatska

### 6.1. Udruga Domine – HerStory in Dalmatia

U Hrvatskoj, prema IAWM-u, trenutno postoji samo inicijativa Udruge Domine u Splitu koja je dospjela na njihov popis. Udruga Domine organizacija je civilnog društva koja primarno pruža pomoć i podršku ženama koje preživljavaju nasilje (Udruga Domine, 2022). Ova feministička nevladina, neprofitna i nestranačka udruga osnovana je 2002. godine u Splitu. Cilj udruge je „promicanje prava žena i poticanja razvoja civilnog društva”, a to provode „edukacijama, video produkcijama, publiciranjem, javnim kampanjama te direktnim savjetima i podrškom” (Udruga Domine, 2022). Nažalost, o samoj inicijativi nema puno podataka ni na stranicama IAWM-a niti udruge Domine, kao ni na internetskim portalima. No inicijativa ipak postoji i to u obliku Facebook stranice zvanom „HerStory in Dalmatia”, odnosno „Njezina priča u Dalmaciji“.



Slika 1. HerStory in Dalmatia - Facebook stranica ([www.facebook.com/domine.hr/](http://www.facebook.com/domine.hr/), 2023)

Prema opisu profila, to je ženski virtualni muzej na Facebook platformi koji se bavi „životom žena u Dalmaciji, nekad i sad” (HerStory in Dalmatia, 2019). Virtualni muzej dijeli i objavljuje informacije koje su prikupili, odnosno fotografije te „radove suvremenih umjetnica/ka [koji progovaraju] o životu žena u prošlosti Splita i Dalmacije, pristupajući fenomenu „skrivena ženske prošlosti“ na aktivistički i interaktivan način, uključujući suvremene tehnologije” (HerStory in Dalmatia, 2019). Cilj im je ne samo prikazati javne i privatne živote žena, već i posebno ističu znamenite žene čime ih približavaju široj javnosti (HerStory in Dalmatia, 2019). U korespondenciji s Udrugom, rekli su da se financiraju projektom, a za bavljenje ovakvom vrstom inicijative potrebno je pronaći financiranje kao i ljudske resurse. Tako donekle malo organizaciji potrebno je dosta sredstava i vremena za bavljenje ovakvim projektom, time je inicijativa trenutno na vrsti čekanja. Sada je potrebno prijaviti projekt virtualnog muzeja na različite natječaje koji bi im dali podlogu za financiranje i daljnji razvoj muzeja. Od fondova Republike Hrvatske i sličnih javnih tijela, kako kažu, do sada nisu tražili podršku. Ideja za inicijativu je nastala istraživanjem o ženskoj povijesti i prošlosti žena Splita i Dalmacije, nakon čega je krenuo razvoj edukativne šetnje Splitom o ženskoj povijesti. Smatrajući da bi javnosti bilo korisno da sve informacije postoje u interaktivnoj formi u online prostoru, kreirali su inicijalnu ideju i prijavili na nekoliko projekata. No, kako je ideja skupa, prijavljenim projektima nisu uspjeli osigurati dovoljnu količinu sredstava za financiranje potpunog razvoja muzeja. Time trenutno inicijativa nije predstavljena javnosti pošto nije još dobila širu formu, u ovoj fazi se Udruga Domine posvećuje promoviranju edukativne šetnje ženskom prošlošću Splita.

## 7. Srbija

### 7.1. ŽeNSki muzej

U Novom Sadu je osnovan njihov prvi muzej žena u Srbiji i to u digitalnom obliku. U ŽeNSkom muzeju smatraju da se kroz povijest politički i kulturni utjecaj i značaj žena ignorirao. Njihovi životi nisu označeni i njihovi doprinosi nisu uvaženi ni kroz diskurse, obrazovne programe, muzejske kolekcije, a nisu ni vidljive u svakodnevnom životu, kao što su nazivi ulica, trgova, škola, institucija, nagrada, itd. (ŽeNSki muzej, 2019). ŽeNSki muzej omogućava korisnicima digitaliziranu građu koja im približava živote i rad žena kroz povijest Novog Sada. Građa im uključuje fotografije, dokumente, tekstove, umjetničke radove, artefakte, rukotvorine, albume, plakate, a imaju i sekundarnu građu teorijskih i kritičkih tekstova, te imaju istraživačke projekte i teorijske tekstove koji povijesno i kulturološki kontekstualiziraju muzej (ŽeNSki muzej, 2019). No, ŽeNSki muzej se ne bavi samo poviješću, već rade i na tome da predstave i afirmiraju suvremeno žensko stvaralaštvo (ŽeNSki muzej, 2019).



Slika 2. ŽeNSki muzej – internetska stranica ([www.zenskimuzejns.org.rs/](http://www.zenskimuzejns.org.rs/), 2023)

Virtualni ŽeNSki muzej, odnosno stranica, sadrži:

- Stav suvremenica - kritički odlomak teksta „Novi konzervativizam i feministička kultura otpora” Vere Kopicl
- biografija - biografije znamenitih žena Novog Sada
- čitaonice - s kritičkim tekstovima, analizama, književnim radovima, projektima

- galerije - s vizualnim radovima i sadržajem
- poveznice - na srodne muzeje, fonoteke, vezane uz sam muzej

Muzej je omogućio da su biografije i glavne informacije o Muzeju dostupne na engleskom jeziku (ŽeNSki muzej, 2019).

## 8. Crna Gora

### 8.1. Muzej žena Crne Gore

Virtualni muzej Muzej žena Crne Gore osnovan je od strane nevladine organizacije NOVA Centar za feminističku kulturu iz Podgorice. Dok je osnovan 2013. godine (Vox Feminae, 2013), s aktivnim radom su krenuli 2017. godine. Smatraju, kao što kažu da i svi muzeji žena, da „su životi žena, njihova istorija, pregnuća, politički angažmani i kulturne prakse nedovoljno uvaženi i vidljivi u patrijarhalnim društvima, i da osnivanjem ženskih muzeja ta nepravda može biti ispravljena” (Muzej žena Crne Gore, 2013). Virtualni muzej sabrao je, vrednovao i javnosti učinio dostupnima dokumente koji se tiču života žena u Crnoj Gori.

Internetska stranica virtualnog muzeja sadrži:

- biblioteku - gdje su dostupne razne knjige, publikacije, članci, radovi s temama o ženskim problematikama te su besplatne za preuzimanje
- leksikon - gdje se abecedno po prezimenu mogu pretraživati znamenite žene Crne Gore
- kalendar - gdje se po godinama (od najbliže prema najstarijoj) mogu vidjeti znatni događaji za žene u povijesti Crne Gore
- arhiv - gdje se po godinama (od najbliže prema najstarijoj) može pristupiti i preuzeti dokumente, odnosno razne dopise, pisma, referate, itd. iz arhiva nađenim za tu godinu
- postavke - gdje ima nekoliko malo opsežnijih povijesnih pregleda
- istorijsku čitanku - gdje ima osobnih ispovijesti i svjedočenja
- vijesti
- fototeku - gdje se mogu naći fotografije i crteži
- videoteku - gdje videa vode na njihov YouTube kanal
- linkove - gdje poveznice vode na stranice drugih muzeja žena, ženskih studija, projekata i organizacija za rodnu ravnopravnost, itd. (Muzej žena Crne Gore, 2013).



Slika 3. Muzej žena Crne Gore – internetska stranica ([www.muzejzena.me/](http://www.muzejzena.me/), 2023)

Također su aktivni i na svojoj Facebook stranici gdje objavljuju pozive za radove, događanja.

## **9. Italija**

### **9.1. Fizički muzeji**

#### **9.1.1. Museo Delle Donne Valdesi**

IAWM na svojoj listi muzeja žena navodi Museo Delle Donne Valdesi fizički muzej u Angrogni koja je zaklada muzeja Valdase kod Turina. No, poveznica koja vodi na internetsku stranicu muzeja ne radi, ali može biti preusmjerena na internetsku stranicu Valdase muzeja koji je fizički muzej o povijesti te regije. Zbog neznanja talijanskog jezika te slabih internetskih prijevoda na engleski, pronalazak informacija o stvarnom stanju samog muzeja žena je otežano.

#### **9.1.2. Frauenmuseum Meran (Museo delle Donne Merano)**

Muzej žena u Meranu fizički je muzej u južnom Tirolu u sjevernoj Italiji. Muzej stavljala fokus na povijest žena i njihovu kulturološku važnost od 19. stoljeća pa do danas. Ta povijesna uloga je dokumentirana i sada izložena pod klasifikaciju roda te sfere javnog i privatnog. Pomoću odjeće, modnih dodataka te svakidašnjih predmeta muzej prikazuje narativ prolaska vremena i promjena u društvu koje dijele u tri cjeline:

- kraj 1980-ih - emancipacija žena
- 1990-e - rodna problematika
- od 2000-e - povijest roda i rodna pravda.

Muzej je također unaprijedio svoj vlastiti interaktivni kulturni centar s raznim izložbama o najnovijim temama te događanjima. Centar služi kao platforma gdje se ljudi raznih dobnih skupina i različitih kulturnih pozadina mogu naći i povezati (Frauenmuseum Meran, 2019).



*Slika 4. Frauenmuseum u Meranu  
([www.museia.it/](http://www.museia.it/), 2023)*

Sam muzej je osnovala Evelyn Ortner. Rođena 1944. godine, još u mladosti je krenula skupljati razne stvari, a kada se doselila u Meran 1968. godine angažirala se u kulturnom životu grada. Svoju privatnu kolekciju je izložila 1988. godine, a onda je 1993. godine svoj privatni muzej ovjerila muzejskim društvom i nazvala ga „Muzej žena – Žena kroz prolaz vremena“ (njem. Frauenmuseum – Die Frau im Wandel der Zeit). Godine 1997. je preminula, ali njen muzej i dalje je funkcionalan te se sve više razvija i unapređuje (Prader, 2017).

Frauenmuseum opisuje svoj stalni postav kao „od žena o ženama za svakoga“ (Frauenmuseum Meran, 2019). Postav prikazuje povijest žena u Europi od 19. stoljeća do danas. Moda, modni ukrasi i svakodnevni predmeti svjedoče o zasebnim erama i ilustriraju ključne trenutke vremenskih perioda koji se prikazuju u izložbi. Za razumijevanje toka povijesti žena predstavljaju teme kao što su ideali ljepote, što je 'ženstveno', a što 'muževno', što je briga te profesionalni život. To sve smatraju važnim temama i u današnjici. Cilj izložbe je informirati i osvijestiti, pustiti posjetitelje da se zapitaju o društvenim pitanjima, da im se probude sjećanja i da im se izmami osmijeh na lice. Kažu: „Trebamo ženske heroine, uzore i pionirke! Imamo ih!“ (Frauenmuseum Meran, 2019). Prostor između izložbenih vitrina posvećuju šest žena različitih zanimanja u prošlosti i sadašnjosti. One pokazuju snagu, hrabrost, profesionalnost i predanost pravednom svijetu u kojem žene mogu odlučivati o svojim životima i gdje su cijenjene (Frauenmuseum Meran, 2019).



Fundus im se sastoji od odjevnih predmeta, svakodnevnih predmeta, modnih dodataka, dokumenata, tiskanih materijala, fotografija i knjiga. Kroz odjeću i predmete se može stvoriti slika kakve su uloge žene imale od Francuske revolucije pa do danas. Evelyn Ortner je prikupila početnu građu muzeja, a fundus raste sada na godišnjoj bazi i trenutno broji oko 8000 eksponata. Muzej prima donacije iz prošlosti kao i predmete koji reflektiraju sadašnjost (Frauenmuseum Meran, 2018).

Muzej se trudi i povezati s ljudima tako da daje mogućnost kreativnim ljudima i učenicima izraziti se na teme vezane uz žene i rodno specifične teme. Male izložbe mogu biti organizirane u vitrinama za privremene izložbe (njem. Gastvitrine) što daje kolektivni, demokratičan pristup raznovrsnom znanju i otvaranju različitih perspektiva i životnih iskustava (Frauenmuseum Meran, 2018).

Frauenmuseum je sudjelovao i na projektima kao što su *She Culture*, *Birth Cultures* i *Transgenerationale Langzeitfolgen von Gewalt gegen Frauen und Mädchen in Südtirol*. *She Culture* je projekt Europske unije s ciljem promicanja kulturne raznovrsnosti, analiziranja kulturološkog dijaloga te evaluiranja rodne politike u kulturnom području na europskom i nacionalnoj razini. Projekt se trudi ženama osigurati podršku i pristup kulturi, obrazovanju i cjeloživotnom učenju. Glavni ciljevi projekta su:

- analizirati kulturološku i rodnu politiku na razini Europske unije i na nacionalnoj razini
- analizirati aktivnosti i društveni utjecaj muzeja žena, ocijeniti ih, otkriti kvalitativne i kvantitativne indikatore, pravilnik evaluacije prevesti na četiri jezika
- potaknuti mrežu muzeja žena u Europi na implementiranje interaktivne početne stranice
- snimiti video o umjetnicama iz pet partnerskih zemalja koji priča na temu pridavanja rodni uloga igračkama (njem. Spielzeug Genderization) koji će igrati u muzejima žena

Projekt je bio financiran Kulturnim programom iz 2012.-2013. godine (Frauenmuseum Meran, 2018).

Glavni opis projekta *Birth Cultures* jest „putovanje kroz europsku povijest i tradicije prema rađenju i majčinstvu” (Frauenmuseum Meran, 2021). Projekt je nastao u sklopu kulturnog programa Kreativna Europa Europske unije od 2014. do 2020. godine. Na rađenje i majčinstvo se gleda kao nematerijalnu europsku baštinu koje se umjetnošću i kulturom šire tradicionalno znanje i praksa. Pokretač projekta je bio Interarts (Španjolska) s partnerima Frauenmuseum Hittisau (Austrija), Frauenmuseum Maren (Italija), Gender Museum (Ukrajina) i sa zajedničkim radom s IAWM (Italija), ECCOM (Italija) i Erzählcafé-Aktion (Njemačka), a

trajao je od studenog 2019. do travnja 2022. godine. Projekt je proveo putujuću izložbu i ostvario različite vrste aktivnosti za sudjelovanje kao što su kafići rođenja, diskusijske runde, radionice s umjetnicama/cima, itd. Frauenmuseum je s Urania Meran proveo *Erzählcafé*. *Erzählcafé*, odnosno *Birth Cafe* tj. kafić rođenja je realizacija ideje da se ženama iz raznih sfera života, kao što su majke i one koje to nisu, pruži prostor i sigurno mjesto za razgovor, za izmjenu priča i iskustava. U *Erzählcaféu* bi o temama povezanim uz rađanje i majčinstvo sudjelovale razne ciljane skupine, majke i očevi, zdravstveno osoblje, migrantice i migranti, umjetnice i umjetnici, itd. (Frauenmuseum Meran, 2021).

Kampanja *Birth Cafea* njemačkog udruženja i roditelja Njemačke smatraju da kada je riječ o trudnoći i rađanju, postojeća sredstva kao što su povijesna istraživanja i izložbe ne približavaju različitim korisnicima ove teme. Time su ciljevi projekta:

- osnažiti kapacitet i suradnju između europskih muzeja žena kako bi se podigla svijest o zdravlju žena i seksualnim i reproduktivnim pravima
- poboljšati interkulturalni dijalog i zajedničko umjetničko stvaralaštvo o vrijednostima i praksama vezanim uz kulturu, rađanje i majčinstvo
- ojačati pristup europskim kulturnim i kreativnim radovima i nematerijalnoj kulturnoj baštini mladim ljudima i migrantima

*Birth Cultures* smatra da društveno angažirana umjetnost predstavlja efektivan način procesiranja, objašnjavanja i promoviranja tema određenih društvenih vrijednosti, ali i aktiviranja publike kroz princip sudjelovanja. Publika ima mogućnost kroz dijeljenje i davanje informacija ili tema za raspravu stvoriti dublje razumijevanje problematika kojih se dotiču i potrebne emocionalne inteligencije kako bi ih procesuirali (Birth Cultures, 2020).

Frauenmuseum Meran je u sklopu projekta uz održanu izložbu intervjuirao i primalju Burgi König koja im je pričala kako je došla do svojeg zanimanja, kako je u proteklim godinama promijenilo odnos između žena i roditelja i što je pletena maternica te kako se koristi da bi se ženama, a i muškarcima, pokazalo što se zapravo događa tijekom trudnoće (Frauenmuseum Meran, 2023).

Treći projekt „Transgeneracijske dugoročne posljedice nasilja nad ženama i djevojčicama u Južnom Tirolu” (njem. Transgenerationale Langzeitfolgen von Gewalt gegen Frauen und Mädchen in Südtirol) vodi „od sadašnjosti prošlosti do znanjem utemeljene prevencije nasilja” (Frauenmuseum Meran, 2023). Projekt je suradnja Sveučilišta u Tridentu, feminističke organizacije „medica mondiale“, foruma Prevencija i Frauenmuseuma Meran u kojoj će se

provesti istraživanje o transgeneracijskim dugoročnim posljedicama nasilja nad ženama i djevojčicama u Južnom Tirolu. Posebnu pažnju će dati seksualnom nasilju u ratom, odnosno u poslijeratnom kontekstu. Istraživanje će se provoditi od 2023. do 2025. godine, a prema rezultatima istraživanja će se razviti i krenuti provoditi mjere za prevenciju uzroka rodno specifičnog nasilja. Pošto se kroz šutnju takvo nasilje koje je utjecalo na roditelje i na njihove roditelje potiskuje, njegove posljedice se odražavaju i na generacije koje slijede, a sama stvarnost nasilja je otežana i nije procesuirana (Frauenmuseum Meran, 2023).

Pitanja koja se postavljaju na ovu temu glase:

- kako se proživljeno rodno specifično nasilje na majku/baku odražava na njihove potomke?
- koje obrambene mehanizme su razvile osobe čije su majke/bake doživjele rodno specifično nasilje?
- koji procesi i faktori utječu kako se i s kojim posljedicama iskustvo rodno specifičnog nasilja prenosi na iduće generacije? (Frauenmuseum Meran, 2023)

Kako bi sveobuhvatno razumjeli te dugoročne posljedice nasilja, primjenjuju metodički postupak na podatke i metodičku raznovrsnost kao što je:

- sekundarna analiza podataka o razvoju i stupnju rodno specifičnog nasilja prema ženama i djevojčicama u Južnom Tirolu od 1920. godine
- radionice s dioničarima
- (dubinski) intervjui sa svjedokinjama/cima
- polustrukturirani intervjui s tri generacije
- kvalitativno prikupljanje podataka o posljedicama transgeneracijskog rodno specifičnog nasilja prema ženama kroz intervjue sa stručnjacima koji se provode po potrebi s npr. socijalnim radnicama/cima, zaposlenicama/cima u staračkim domovima, psihologinjama/zima (Frauenmuseum Meran, 2023).

U istraživanju je termin rodno specifično nasilje nadpojam koji se odnosi na razne vrste nasilja koje utječu na osobe zato što su žene, odnosno djevojčice. Takvo nasilje se odnosi na femicid, seksualno nasilje u intimnim (romantičnim) odnosima i/ili u ratnim i izbjegličkim kontekstima, obiteljsko nasilje, izrabljivanje odnosa u kojem je netko ovisan (npr. katolička Crkva). Ovakvo nasilje može se razumjeti kao odraz patrijarhalnog, heteronormativnog, neravnopravnog društva, a njihove posljedice se u istraživanju uzimaju u njihovoj potpunosti i kompleksnosti,

naime i tjelesne, psihičke, zdravstvene, ekonomske i društveno-socijalne (Frauenmuseum Meran, 2023).

Frauenmuseum Meran uz fizičke posjete nudi korisnicima i 3D virtualnu šetnju muzejom. U „šetnji” je moguće vidjeti i „hodati” kroz prostor muzeja, približavati se raznim kutcima s predmetima i otvarati prozore s informacijama odnosno legendama dostupnim na njemačkom, talijanskom i engleskom jeziku. Uz samostalno korisnikovo istraživanje muzeja, virtualni muzej nudi video šetnje koji prolazi kroz izložbeni prostor, kao i *highlighte* odnosno istaknute trenutke. Zatim postoji opcija za pregled s mogućnosti rotacije u izoliranom prostoru kako bi se pomoću 3D modela predočio izgled i prostor muzeja. Dostupan je i tlocrt svih tri katova muzeja, pojedinačno i skupno, kao i mogućnost mjerenja soba i predmeta. Ponuđena je i popratna ambijentalna muzika (Frauenmuseum Meran, 2020).



*Slika 5. tlocrt 3D virtualnog prikaza Frauenmuseuma u Meranu*  
(<https://www.museia.it/>, 2023)

### **9.1.3. Museo Soggetto Montagna Donna**

Museo Casa Andriollo je očuvana stara obiteljska kuća s izložbom tj. stalnim postavom posvećenim ženama. U Olle di Borgo kuća Casa Andriollo dobila je ime po zadnjoj ženi koja je tamo živjela, Alice Andriollo, a namijenjena je da prikaže svakodnevicu života žena od prije sto godina u toj kući u tom planinskom selu (Museo Diffuso Valsugana Orientale, 2017).



*Slika 6. Muzej Casa Andriollo*  
*([www.facebook.com/CasaAndriollo](https://www.facebook.com/CasaAndriollo), 2023)*

Lako je zanemariti i podcjenjivati one osnovne i potrebne poslove po kući, iako ih je nužno obavljati njima se ne daje nikakva vrijednost, čak ih se smatra inferiornima (Bean et al, 2016). Ti poslovi su se obavljali u tišini tj. anonimnosti, u samoći, a sada ih ovaj muzej slavi. Tako su po sobama kuće izloženi dokumenti i artefakti te razni predmeti koji pokazuju kreativnost tih žena (Tretino, 2017). Tako se mnoge stvari mogu smatrati vrlo običnima na što ne bismo inače obraćali previše pažnje i pridavali previše važnosti, kao što su na primjer posteljine i tkanine, kuhinjski pribor, predmeti za religijske obrede, itd. (Museo Diffuso Valsugana Orientale, 2017). Ovaj etnografski muzej sastoji se od šest soba, a osnovala ga je Rosanna Cavallini, slikarica i grafička dizajnerica. Još je 2003. godine krenula s projektom *Soggetto Montagna Donna* gdje bi posvetila muzejski prostor planinskim ženama. Zatim se 2007. godine taj projekt ostvario otvaranjem Muzeja Casa Andriollo koji daje svoj prostor „ženskom znanju” (Rosanna Cavallini, 2020). Iako nemaju svoju vlastitu službenu stranicu, imaju dio o sebi na internetskoj stranici Museo Valsugana Diffuso Orientale koja je mreža muzeja koja spaja razne etnografske muzeje tog planinskog područja. Instagram profil @casa\_andriollo i Facebook stranicu Scopri il Museo Casa Andriollo koriste kako bi mogli pokazati širokoj publici razne detalje predivnog postava ovog muzeja.

#### 9.1.4. Museo Della Donna di Pauli Arbarei

Ovaj Muzej žena se nalazi u gradu Pauli Arbarei na Sardiniji. Audiovizualni muzeja pomažu ispričati povijesti sela te predmetima koji su pomogli pružati veselje i mir ovom mjestu. Moguće je i vidjeti majke kako se igraju sa svojom djecom, žene kako u svojim kućama tkanu, žene s kosama u poljima, modu tih žena, plesove, pobožne žene, žene kao čuvarice dobrih vrijednosti (Municipality of Pauli Arbarei, 2016). Po muzeju se mogu naći i fotografije toga vremena. Kasnije se mogu vidjeti i izloženi fizički predmeti, a kako bi se posjetitelji još više uživjeli u svijet prošlosti dopušteno ih je i dirati. Iako je po mnogim pogledima tradicionalni muzej što se tiče načina izloga postava, uz pomoć stolova na kojima se nalaze filmovi i fotografije koje posjetitelji mogu dodirnuti, iskustvo se pretvara u multimedijско. Muzej žena u Pauli Arbareiju uz stalni postav nudi i privremene izložbe (Municipality of Pauli Arbarei, 2016).



*Slika 7. Museo Della Donna di Pauli Arbarei  
([www.facebook.com](http://www.facebook.com), 2023)*

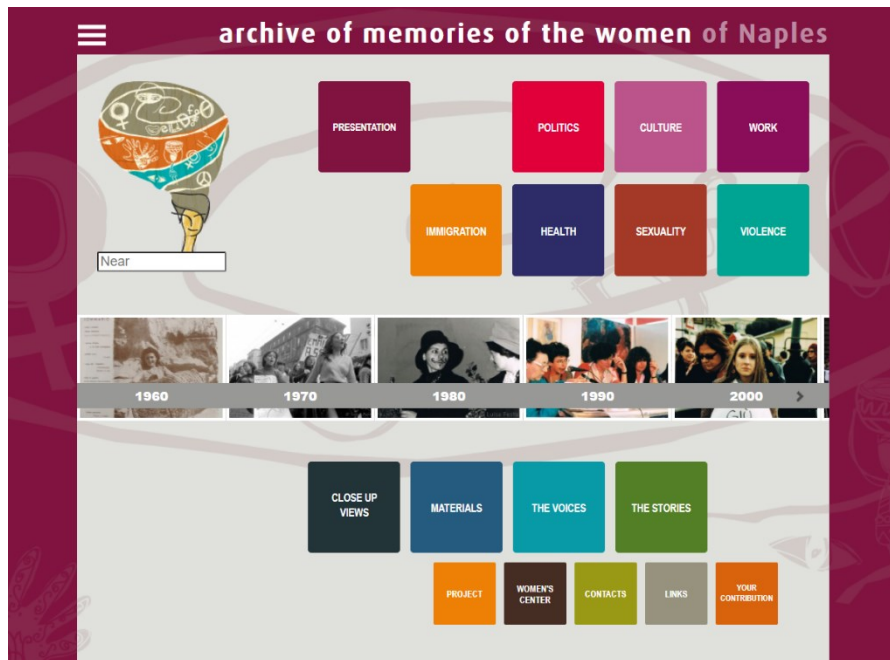
## 9.2. Inicijative

### 9.2.1. Associazione Museo Donne del Mediterraneo Calmana

Arhiv sjećanja napuljskih žena dio je projekta „Kulturna kuća različitosti“ (tal. Case della Cultura delle Differences, eng. Culture House of Differences) kojeg su stvorili Dedalus, Studio Erresse, EVA i Gesfor u suradnji sa Ženskim centrom Napulja (archive of memories of the

women of Naples, 2013). Dedalus je društvena kooperacija nastala u Napulju 1981. godine, a cilj im je raditi na problemima koji uključuju društvenu ekskluziju društvenih grupa u slabijoj poziciji, lokalnoj ekonomiji i lokalnom napretku. Najjače su im aktivnosti projekti koji promoviraju jednakost rodni mogućnosti i zaštita prava imigranata i domorodnih žena u ranjivim situacijama, kao što su žrtve robovanja ljudima te seksualne i radne eksploatacije, žrtve obiteljskog nasilja, samohrane majke (Percosi Con i Bambini, 2022). Studio Erresse nastao je 1999. godine, a kooperativa je koja se bavi konzultacijama, treningom, planiranjem i istraživanjem aktivnosti usmjerene na individualne osobe, neprofitne organizacije, tvrtke i javne ustanove koje se bave menadžmentom društvenih, edukacijskih i socio-kulturoloških usluga. Njihov rad uključuje davanje usluga kao što su pomoć pri pisanju i prijavama za financiranja od europskih, ali i državnih i regionalnih fondova, menadžment administracije i financija odobrenih projekata, podrška za organizaciju događaja, konzultacije za procedure, itd. (Studio Erresse, 2023). EVA, donosno EVA Florence, je godišnje okupljanje u Firenci koje se sastoji od konferencija, treninga i radionica vezanih uz digitalizaciju i umjetnost. Pozvani su svi iz kulturnog, vladinog, medijskog sektora, kao i iz ICT (informacijske i komunikacijske tehnologije) industrije, posebice eksperte u multimedijском polju, te turističkog sektora, tehnološke organizacije i istraživačkih vizualnih umjetnosti (Digital Meets Culture, 2021). U Arhivu se mogu pronaći razni materijali koji uključuju službene dokumente kao i fotografije, videa te detaljno opisane datoteke. Cilj ove inicijative je da se kroz multisenzorno iskustvo otkrije i detaljno upozna s ključnim zbivanjima na državnoj i na lokalnoj razini koji su obilježili povijest ženskog aktivizma i napuljskog feminizma (archive of memories of the women of Naples, 2013). Korisnici na internetskoj stranici mogu odabrati zanimaju li ih biografski sadržaj, članci koji detaljno govore o temama ili audiovizualni materijali (archive of memories of the women of Naples, 2013).

Do tih sadržaja korisnici mogu doći preko tri navigacijske opcije:



Slika 8. archive of memories of the women of Naples – internetska stranica ([donnedinapoli.coopdedalus.org/](http://donnedinapoli.coopdedalus.org/), 2023)

- *time travel* - vremenska lentu kojom se prati slijed događaja i za svaku fazu postoji popratna muzejska građa
- *thematic insights* - sadržaji koji se mogu naći na stranici podijeljeni su u tematske cjeline nevažno o kronološkom tijeku događanja, a dijele se na:
  - o rad, briga i ne-rad
  - o zdravlje, kvaliteta života
  - o svjesnost, prevencija, borba protiv nasilja
  - o političke struje i reprezentacija
  - o migracije
  - o ljubavi, tijela i seksualnost
  - o znanosti, umjetnosti i teorije
- *type of content* - sadržaj je organiziran i može se pretražiti po vrsti sadržaja, odnosno, korisnici mogu odabrati priče, materijale, pogledati video, itd. (archive of memories of the women of Naples, 2013).

Prema *Creative Commons Attribution* licenci, sav sadržaj koji se nalazi na internetskoj stranici može se koristiti (archive of memories of the women of Naples, 2013).

Arhiv je nastao kao projekt „Kulturna kuća različitosti“ (eng. Culture House of Differences) kojem je svrha kroz istraživanje, dokumentaciju i eksperimentiranje s novim alatima afirmirati



žensko stajalište u područjima kao što su društveni, politički i kulturni život. Sam projekt je podijeljen na dvije makrocjeline: arhiv i istraživanje, kako bi se obilježila evolucija uvjeta rada žena i njihovih priča pokreta i feminizma što bi koristilo kao dobar poticaj na današnje djelovanje, i trening koji bi pridonio razne alate kako bi se povećale sposobnosti sudionika koje bi bile korisne u radnom okruženju za promoviranje ženske sposobnosti za zapošljavanje. Kako bi se povezanost između prošlosti i sadašnjosti osnažila, projekt je započeo osnaživanjem Centra za istraživanje ženskog položaja (eng. Women's Condition Study Center) tako da su se tamo pohranjeni materijali ponovno organizirali i poboljšali za korištenje, te istražili iskustva žena „u” i „s” napuljskim pokretom s pažnjom na osobne biografije kao i javna iskustva (Casa Cultura Differenze, 2013). Centar je osnovan u listopadu 1979. godine kao dokumentacijski centar o uvjetima koji su utjecali na žene i kao mjesto gdje su se žene grada mogle sastajati. Centar se smatra mjestom kulturološkog stvaranja i komunikacije, usluge ljudima, poboljšanja kulturnih razlika, promocija zakona Jednakih mogućnosti (eng. Equal Opportunity), mjesto posredovanja između stanovnika i institucija, „laboratorij” za analiziranje situacija, interpretiranja potreba i potvrde resursa i strategija koje bi odgovarale na zahtjeve za punim državljanstvom žena (Casa Cultura Differenze, 2013).

Priče žena koje započinju od 60-ih godina prošlog stoljeća pa sve do danas integrirane su s refleksijama na tri generacije napuljskih žena kao i migrantica i takozvane druge generacije (archive of memories of the women of Naples, 2013).

Virtualni muzej omogućuje na vrlo pristupačan način dijeljenje priča i iskustava žena i muškaraca koji su bili i koji su trenutno aktivni u pokretima s i za žene u Napulju. Muzej je laboratorij koji je otvoren za vanjske zahtjeve i kontribucije, konstantno ažurirajući i obogaćujući baštinu sjećanja, događaja vezanih iz feminizam i ženski aktivizam od 60-ih pa do danas (Casa Cultura Differenze, 2013).

### **9.2.2. Museo delle Donne di Milano**

Inicijativa Museo delle Donne di Milano, odnosno Enciklopedija žena, je stranica gdje se nalaze razni upisi o ženama kroz povijest iz svih zemalja, ne samo Italije. Želja im je potaknuti povijesna istraživanja koja bi dala vrijednost i govorila o životima, odnosima, kompleksnosti životnih puteva, no i ukazati na tendencije gdje se o ženama priča u stereotipima, klišejima, u kratkim crticama koje ih lište kompleksnosti i snage ženskog iskustva kroz povijest (Enciclopedia delle Donna, 2010). Podatke za upise su dobili iz raznih izvora kao što su

dokumentacijski centri, knjižnice, arhivi, sveučilišta, stranice. Kažu kako imena i prezimena prave priču, a te priče se pretvaraju u povijest. A bez povijesti žena, sveobuhvatna lijepa povijest ne može postojati, već samo ostaju sažeci i nagađanja koja ne liče ni na što i samo stvaraju štetu (Enciclopedia delle Donna, 2010). Stvarajući ovakvu enciklopediju žena, izronila je i ideja slobode. Sloboda se dobiva saznanjem žena kao istinskih osoba koje su živjele u prošlosti i u sadašnjosti, kojima nije limitirana kutija u koju njihovi životi, zanimanja, inteligencija, strast, sudbina upadaju. Oni napominju kako su se stoljećima žene tjerale da stanu u red, no Enciklopedija je dobila i drugo ime - *Specchio delle dame*, ogledalo žena. Svojim istraživanjima sastavili su portrete, refleksije žena čime demonstriraju slobodu mišljenja i akcije od čega će izaći pravednije društvo (Enciclopedia delle Donna, 2010).

Enciklopedija postoji samo u online obliku čime nisu ograničeni prostorom i mjestom. Inicijativa radi s i involvira mlade ljude pošto ova stranica i postoji za nove generacije. Naime, potiču učenice, a i učenike osnovnih i srednjih škola da sudjeluju u operativnim dijelovima Enciklopedije, odnosno da i oni unose zapise svojih glasova (Enciclopedia delle Donna, 2010).



Slika 9. Museo delle Donne di Milano – internetska stranica ([www.enciclopediadelledonne.it/](http://www.enciclopediadelledonne.it/), 2023)

Na internetskoj stranici Enciklopedije žena u kartici „Glasovi” nalaze se upisi žena abecednim redom, te se mogu pretraživati početnim slovom njihovih prezimena. Na stranicama upisa se uz njihova puna imena nalaze datumi i mjesta rođenja i smrti, slika ili fotografija, oznake

najvažnije za tu osobu, biografija i tematike kojima su se bavile. Na dnu stranice mogu se naći izvori koji su se koristili te ime i kratka biografija osobe koja je pisala upis (Enciclopedia delle Donna, 2010).

### **9.2.3. Museo delle Donne a Savona**

Iako se nalazi na IAWM popisu inicijativa, ne postoji nikakva poveznica na stranicu, pa ni sama stranica. Niti internetskim pretraživanjem nije moguće doći do ikakvih informacija o inicijativi.

### **9.2.4. Frammenti di Storia al Femminile**

Organizacija Frammenti di Storia al Femminile, odnosno Fragmenti povijesti žena, osnovana je u Cossano Canavesi 1998. godine. U počecima je bio centar za prikupljanje, čuvanje i širenje pisanih i usmenih sjećanja i artefakata ženske kulture. Inspiracija za organizaciju je došla od Giulije Avette, rođene 1908. godine u Cassanu, koja je svoj život posvetila drugima. Odrasla je u siromaštvu, no kroz rad i učenje si je stvorila bolji život. Postala je učiteljica i želja joj je bila pomoći djeci koja su bila u siromaštvu time da ih je učila čitati, pisati i računati. Koristila se kulturom kao načinom prema slobodi i ravnopravnosti. Istom motivacijom je radila i kao gradonačelnica i dovela je svoje selo u modernu eru time što je dovela vodu u domove i dala sagraditi školu. Prvi virtualni dio muzeja posvećen je Giuliji Avetti (IAWM, 2017).

Muzej teži tome da postane muzej žena koji prikuplja podatke, predmete, slike, fotografije i dokumente o ženama, te osigura dokumentacijski centar i knjižnicu koje su otvorene javnosti. Vizija je da to bude dinamično okruženje s predmetima od značaja, panelima za predavanje, virtualne sekcije, fotografske i dokumentacijske sekcije. Cilj im je promovirati kulturu i umjetnost, organizirati tečajeve, izložbe, sastanke, diskusije o problemima koji zahvaćaju žene, te pružiti ženama mjesto za sastajanje i pomoći zajednicama i ženama kojima je pomoć potrebna (IAWM, 2017).

Za 150. obljetnicu ujedinjenja Italije održali su „nemoguće intervjuue ženama Riorgimenta”, a 2016. godine održale „Rovovi: ženski glasovi u Prvom svjetskom ratu“ (eng. Trenches: Women’s Voices in the First World War) gdje su istaknuli žene koje su na razne načine pridonijele ratu, primjerice medicinske sestre, špijunke, intelektualke. Organizacija je 2013. godine objavila knjigu „S korijenjem možemo letjeti - fragmenti povijesti za novu ideju o

ženском državljanstvu“ (With Roots We Can Fly – fragments of history for a new idea of women’s citizenship). Knjiga skuplja iskustva 42 žene koja govore o proteklom stoljeću i kako su se žene prilagođavale promjenama koje su se velikim brzinama događale (IAWM, 2017).



Slika 10. Facebook stranica inicijative Frammenti di Storia al Femminile ([www.facebook.com](http://www.facebook.com), 2023)

Organizacija na godišnjoj bazi dodjeljuje društvima, tijelima i osobama Kulturnu nagradu Giulia Avetta u poljima obrazovanja, umjetnosti i politike (IAWM, 2017). Internetska stranica inicijative ne radi, ali su zato aktivni na svojoj Facebook stranici.

## 10. Zaključak

Muzeji su institucije koje javnosti donose kulturnu baštinu i za tu baštinu se brinu. Kulturna baština mnoge posjetitelje potiče na razmišljanje i time učenje. Dok se muzeji proteklih desetljeća trude biti inkluzivni i dati pozornost raznolikoj ponudi baštine marginaliziranih skupina, to nije oduvijek bilo tako. Naime, kroz povijest su žene često bile podcjenjivane i izostavljane iz diskursa. Muzeji žena od početka svog postojanja imaju misiju ženama dati pozornost koju prije nisu dobile. Uz one značajne žene koje bi inače dobile pažnju od šire javnosti, mnogi muzeji žena daju pažnju i onim sasvim običnim, svakidašnjim ženama i njihovim životima i ritualima. Muzeji žena se svojim izlozbama bore za jednakost i rodnu ravnopravnost. Uz izložbe organiziraju i razne radionice, konferencije i sl. kako bi bili što više aktivni u ispunjavanju svoje misije. S obzirom na to da je zajedničkim snagama lakše raditi prema zajedničkom cilju, muzeji su se ujedinili pod zajedničku mrežu. Međunarodna mreža muzeja žena, osnovana je 2012. godine i trenutno broji 63 fizičkih i virtualnih muzeja te inicijativa dok se u Europi nalazi sveukupno 25 fizičkih muzeja žena, 8 virtualnih i 23 inicijative. Hrvatska ima jednu inicijativu naziva HerStory in Dalmatia koju je pokrenula Udruga Domine. U susjednim državama Srbija ima virtualni muzej ŽeNSki muzej koji se bavi ženama Novog Sada, u Crnoj Gori je virtualni muzej Muzej žena Crne Gore. Italija okuplja nešto više muzeja, naime četiri fizička muzeja: Museo Delle Donne Valdesi, Fraunemuseum Meran (Museo delle Donne Merano), Museo Soggetto Montagna Donna (Museo Casa Andriollo), Museo Della Donna di Pauli Arbarei, te četiri inicijative: Associazione Museo Donne del Mediterraneo Calmana (archive of memories of the women of Naples), Museo delle Donne di Milano (Enciclopedia delle Donna), Museo delle Donne a Savona, Frammenti di Storia al Femminile. Muzeji žena svojim radom i predanošću stvaraju budućnost za žene idućih generacija u kojoj će se osjećati cijenjeno i viđeno.

## 11. Literatura

1. *About us* (2015) Dostupno na: <https://iawm.international/about-us-2/> [18.08.2023]
2. *Andriollo House* (2017) Dostupno na: <https://www.museodiffusovalsugana.it/casaandriollo.html> [18.08.2023]
3. Bean, H., Softas-Nall, L., Eberle, K. M., & Paul, J. A. (2016). Can We Talk About Stay-At-Home Moms? Empirical Findings and Implications for Counseling. *The Family Journal*, 24(1), 23–30. <https://doi.org/10.1177/1066480715615631> [18.08.2023]
4. *Birth Cultures* (2021) Dostupno na: <https://www.museia.it/birth-cultures-2/> [18.08.2023]
5. *casa\_andriollo* Dostupno na: [https://www.instagram.com/casa\\_andriollo/](https://www.instagram.com/casa_andriollo/) [18.08.2023]
6. Crooke, E. (2008) *Museums and Community: Ideas, Issues and Challenges*. London: Routledge.
7. *DEDALUS* (2022) Dostupno na: <https://percorsiconibambini.it/restart-napoli/2022/04/19/dedalus-si-presenta/> [18.08.2023]
8. *EVA Florence 2022* (2021) Dostupno na: <https://www.digitalmeetsculture.net/article/eva-florence-2022/> [18.08.2023]
9. Falk, J. H. i Dierking, L. D. (2000) *Learning from Museums: Visitor Experiences and the Making of Meaning*. Walnut Creek: AltaMira Press.
10. *Frauenmuseum Merano* (2020) Dostupno na: <https://birthcultures.eu/en/exhibition/frauenmuseum-merano> [18.08.2023]
11. *Fundus* (2018) Dostupno na: <https://www.museia.it/sammlung/> [18.08.2023]
12. *Gastvitrine* (2018) Dostupno na: <https://www.museia.it/gastvitrine/> [18.08.2023]
13. HerStory in Damatia <https://www.facebook.com/domine.hr/> [18.08.2023]
14. *History of the woman's museum* (2019) Dostupno na: <https://www.museia.it/en/museum-2/history-of-the-womens-museum/> [18.08.2023]
15. *Home* (2010) Dostupno na: <http://www.enciclopediadelledonne.it/> [18.08.2023]
16. *L'impresa* (2010) Dostupno na: <http://www.enciclopediadelledonne.it/limpresa/> [18.08.2023]
17. Lerner, G. (1975). Placing Women in History: Definitions and Challenges. *Feminist Studies*, 3(1/2), 5–14. <https://doi.org/10.2307/3518951> [18.08.2023]
18. *List of Women's Museums* (2023) Dostupno na: <https://iawm.international/about-us/womens-museums/museums-list/> [18.08.2023]

19. Maroević I. Uvod u muzeologiju. Zagreb: Zavod za Informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 1993.
20. *May we present our member... Frammenti di storia al femminile in Italy* (2017) Dostupno na: <https://iawm.international/may-we-present-our-member-frammenti-di-storia-al-femminile-in-italy/> [18.08.2023]
21. *Membership* (2021) Dostupno na: <https://iawm.international/about-us/membership/> [18.08.2023]
22. *Museo della Donna* (2016) Dostupno na: <https://www.comune.pauliarbarei.su.it/it/vivere-pauliarbarei/museo-della-donna> [18.08.2023]
23. *Museo Soggetto Montagna Donna* (2017) Dostupno na: [https://www.visittrentino.info/it/guida/da-vedere/musei/museo-soggetto-montagna-donna\\_md\\_2384](https://www.visittrentino.info/it/guida/da-vedere/musei/museo-soggetto-montagna-donna_md_2384) [18.08.2023]
24. *muzej* (2014) Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=42619> [18.08.2023]
25. *Muzej žena Crne gore* (2013) Dostupno na: <https://voxfeminae.net/vijesti/muzej-zena-crne-gore/> [18.08.2023]
26. *Muzej žena Crne gore* (2013) Dostupno na: <https://www.muzejzena.me/index.php> [18.08.2023]
27. Muzejski dokumentacijski centar. 2022. *Vijesti iz svijeta, Newsletter, broj 175*. Dostupno na: <https://mdc.hr/hr/mdc/publikacije/newsletter/newsletter-06-09-2022/> [18.08.2023]
28. *O Muzeju žena Crne gore* (2013) Dostupno na: [https://www.muzejzena.me/o\\_nama.html](https://www.muzejzena.me/o_nama.html) [18.08.2023]
29. *O nama* (2022) Dostupno na: <https://domine.hr/o-nama/> [18.08.2023]
30. *O projektu* (2019) Dostupno na: <https://zenskimuzejns.org.rs/o-projektu> [18.08.2023]
31. *Permanent Exhibition* (2019) Dostupno na: <https://www.museia.it/en/permanent-exhibition/> [18.08.2023]
32. Prader, S. (2017) *Evelyn Ortner*. FemBio. Dostupno na: <https://www.fembio.org/english/biography.php/woman/biography/evelyn-ortner/> [18.08.2023]
33. *Presentation* (2013) Dostupno na: <http://donnedinapoli.coopdedalus.org/presentazione/> [18.08.2023]
34. *Project* (2020) Dostupno na: <https://birthcultures.eu/en/project> [18.08.2023]

35. *Research* (2013) Dostupno na: [http://casaculturadifferenze.comune.napoli.it/?page\\_id=249](http://casaculturadifferenze.comune.napoli.it/?page_id=249) [18.08.2023]
36. *She Culture* (2018) Dostupno na: <https://www.museia.it/she-culture-4/> [18.08.2023]
37. *The History of IAWM* (2021) Dostupno na: <https://iawm.international/about-us-2/howeare/> [18.08.2023]
38. *The project* (2013) Dostupno na: <http://donnedinapoli.coopdedalus.org/progetto/> [18.08.2023]
39. *The Voices* (2010) Dostupno na: <http://www.enciclopediadelledonne.it/biografie/> [18.08.2023]
40. *The world's oldest museums* (2014) Dostupno na: <https://museums.eu/highlight/details/105317/the-worlds-oldest-museums> [6.7.2023.]
41. *Transgenerationale Langzeitfolgen von Gewalt gegen Frauen und Mädchen in Südtirol* (2023) Dostupno na: <https://www.museia.it/transgenerationale-langzeitfolgen-von-gewalt-gegen-frauen-und-maedchen-in-suedtirol/> [18.08.2023]
42. Vaquinhas, I. (2015) Ženski muzeji danas: njihovo stvaranje, ciljevi i doprinos istoriji. U: Nelević, N. (ur.), *Žene i nasljeđe: Ka osnivanju Muzeja žena Crne Gore*. Podgorica: NVO NOVA Centar za feminističku kulturu, str. 33-41.
43. *Virtual Museum* (2013) Dostupno na: [http://casaculturadifferenze.comune.napoli.it/?page\\_id=628](http://casaculturadifferenze.comune.napoli.it/?page_id=628) [18.08.2023]
44. *Virtueller 3D-Rundgang im Museum* (2020) Dostupno na: <https://my.visim.eu/en/tour/frauenmuseum-meran> [18.08.2023]
45. *What We Do* (2015) Dostupno na: <https://iawm.international/about-us-2/whatwedo/> [18.08.2023]
46. *Who is Rosanna Cavallini* (2020) Dostupno na: <https://www.rosannacavallini.com/> [18.08.2023]
47. *Who we are* (2023) Dostupno na: [http://www.studioerresse.it/chisiamo/?\\_gl=1\\*tb4occ\\*\\_ga\\*Mjk3NDI5NDYzLjE2ODcyNjk1NDY.\\*\\_up\\*MQ](http://www.studioerresse.it/chisiamo/?_gl=1*tb4occ*_ga*Mjk3NDI5NDYzLjE2ODcyNjk1NDY.*_up*MQ) [18.08.2023]
48. *Women's Center* (2013) Dostupno na: [http://casaculturadifferenze.comune.napoli.it/?page\\_id=583](http://casaculturadifferenze.comune.napoli.it/?page_id=583) [18.08.2023]
49. *ŽeNSki muzej* (2019) Dostupno na: <https://zenskimuzejns.org.rs/> [18.08.2023]



## 12. Popis slika

Slika 1. *HeyStory in Dalmatia* - Facebook stranica. Dostupno na:

[https://www.facebook.com/domine.hr/?locale=hr\\_HR](https://www.facebook.com/domine.hr/?locale=hr_HR) [18.08.2023]

Slika 2. *ŽeNSki muzej* – internetska stranica. Dostupno na: <https://zenskimuzejns.org.rs/>

[18.08.2023]

Slika 3. *Muzej žena Crne Gore* – internetska stranica. Dostupno na:

<https://www.muzejzena.me/> [18.08.2023]

Slika 4. *Frauenmuseum u Meranu*. Dostupno na: <https://www.museia.it/oeffnungszeiten/>

[18.08.2023]

Slika 5. *tlocrt 3D virtualnog prikaza Frauenmuseuma u Meranu*. Dostupno na:

<https://my.visim.eu/de/tour/frauenmuseum-meran> [18.08.2023]

Slika 6. *Muzej Casa Andriollo*. Dostupno na:

<https://www.facebook.com/CasaAndriollo/photos/pb.100063463330029.-2207520000./1291188437586275/?type=3> [18.08.2023]

Slika 7. *Museo Della Donna di Pauli Arbarei*. Dostupno na:

[https://www.facebook.com/photo/?fbid=10157656176444119&set=pb.100057699991915.-2207520000.&locale=it\\_IT](https://www.facebook.com/photo/?fbid=10157656176444119&set=pb.100057699991915.-2207520000.&locale=it_IT) [18.08.2023]

Slika 8. *archive of memories of the women of Naples* - internetska stranica. Dostupno na:

<http://donnedinapoli.coopdedalus.org/> [18.08.2023]

Slika 9. *Museo delle Donne di Milano* – internetska stranica. Dostupno na:

<http://www.enciclopediadelledonne.it/> [18.08.2023]

Slika 10. Facebook stranica inicijative *Frammenti di Storia al Femminile*. Dostupno na:

<https://www.facebook.com/profile.php?id=100070013267088> [18.08.2023]

# Muzeji žena

## Sažetak

Završni rad „Muzeji žena“ predstavlja Međunarodnu mrežu muzeja žena i muzeje žena Hrvatske i susjednih država Republike Hrvatske. Nakon kratkog pregleda povijesti muzeja, kakve vrste muzeja postoje rad opisuje koja je važnost muzeja općenito, od zaštite baštine do omogućavanja javnosti pristup toj baštini i učenjem kroz nju. Kako bi se ilustrirala svrha postojanja muzeja žena kao zasebnih i samostalnih institucija, rad se osvrće na činjenicu da su se kroz povijest žene, njihovi životi i doprinosi zanemarivali, te se muzejima žena onda one stavljaju u fokus. Poslije kratkog prikaza povijesti muzeja žena, odnosno što to jesu zapravo muzeji žena, rad detaljnije opisuje IAWM - Međunarodnu mrežu muzeja žena. Zatim se prema popisu muzeja žena koje se nalaze na stranici IAWM-a, bavi fizičkim i virtualnim muzejima žena te inicijativama za muzeje žena u Hrvatskoj i njenim susjednim državama Srbiji, Crnoj Gori i Italiji. Dok Hrvatska, Srbija i Crna Gora imaju po jednu inicijativu ili muzej svaka, u Italiji ih se nalazi četiri fizička muzeja i četiri inicijative.

**Ključne riječi:** muzeji žena, IAWM, povijest muzeja, europski muzeji, feminizam

# Women's Museums

## Summary

The bachelor's thesis on the topic of "Women's Museums" presents the International Association of Women's Museums and the women's museums in Croatia and its neighboring countries. After a quick overview of the history of museums, and the types of museums that exist, the thesis describes the importance of museums, from preservation of heritage to giving the public access to the heritage and the opportunity to learn from it. To illustrate why women's museums should exist as separate institutions that can stand on their own, the thesis remarks on the fact that throughout history women, their lives, and their contributions have been ignored, so the women's museums give them the attention they deserve. After a short summary of the history of women's museums and what are women's museums, the thesis describes IAWM - the International Association of Women's Museums more in detail. Then according to the IAWM's list of women's museums, the thesis describes the physical and virtual museums as well as initiatives for women's museums in Croatia and its neighboring countries Serbia, Montenegro, and Italy. While Croatia, Serbia, and Montenegro all have one museum or initiative individually, Italy has four physical museums and four initiatives.

**Key words:** women's museums, IAWM, history of museums, European museums, feminism